

ЩОДО ЗМІН У ПОРЯДКУ ВИПЛАТИ ПЕНСІЙ ОКРЕМИМ КАТЕГОРІЯМ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ON CHANGES TO THE PROCEDURE FOR PAYING PENSIONS TO CERTAIN CATEGORIES OF PERSONS UNDER MARTIAL WAR

Чанишева Г.І., д.ю.н., професор,
завідувачка кафедри трудового права та права соціального забезпечення
Національний університет «Одеська юридична академія»

У статті здійснюється юридичний аналіз змін у порядку виплати пенсій, що відбулися на підставі ст. 46 Закону України «Про Державний бюджет України на 2025 рік» від 19.11.2024 № 4059-IX та постанови Кабінету Міністрів України «Про визначення порядку виплати пенсій деяким категоріям осіб у 2025 році у період воєнного стану» від 03.01.2025 № 1.

Зазначено, що право на соціальний захист, проголошене ст. 46 Конституції України, може бути обмежене в умовах воєнного стану, виходячи з положень частини другої ст. 64 Конституції України, частини другої ст. 20 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», а не ст. 3 Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року №64/2022.

Водночас обмеження права на пенсійне забезпечення, запроваджені Законом № 4059-IX і постановою № 1, повинні відповідати умовам і критеріям обмеження прав і свобод, визначених Конституцією України, рішеннями Конституційного Суду України, Європейського суду з прав людини.

Зроблено висновок про те, що обмеження права на пенсійне забезпечення, запроваджене статтею 46 Закону України «Про Державний бюджет України на 2025 рік» від 19.11.2024 № 4059-IX та постановою Кабінету Міністрів України «Про визначення порядку виплати пенсій деяким категоріям осіб у 2025 році у період воєнного стану» від 03.01.2025 № 1, не відповідає принципам пріоритету прав людини та верховенства права, а саме принципам правової визначеності, справедливості, пропорційності та законних очікувань як складових останнього, отже, положенням частини другої статті 3, частини першої статті 8 Конституції України.

Ключові слова: соціальне забезпечення, обмеження прав і свобод людини і громадянина, пенсія, пенсійне забезпечення, порядок виплати пенсій, зміни у порядку виплати пенсій, судові рішення, воєнний стан, соціальне законодавство.

The article provides a legal analysis of the changes in the procedure for payment of pensions which took place on the basis of Article 46 of the Law of Ukraine 'On the State Budget of Ukraine for 2025' No. 4059-IX dated 19.11.2024 and Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine 'On Determining the Procedure for Payment of Pensions to Certain Categories of Persons in 2025 during the Period of Martial Law' No. 1 dated 03.01.2025.

It is noted that the right to social protection proclaimed by Article 46 of the Constitution of Ukraine may be restricted under martial law based on the provisions of part two of Article 64 of the Constitution of Ukraine, part two of Article 20 of the Law of Ukraine 'On the Legal Regime of Martial Law', and not Article 3 of the Decree of the President of Ukraine 'On the Introduction of Martial Law in Ukraine' of 24 February 2022 No. 64/2022.

At the same time, the restrictions on the right to pensions introduced by Law No. 4059-IX and Resolution No. 1 must comply with the conditions and criteria for restricting rights and freedoms set out in the Constitution of Ukraine, decisions of the Constitutional Court of Ukraine and the European Court of Human Rights.

The author concludes that the restriction of the right to pension provision introduced by Article 46 of the Law of Ukraine 'On the State Budget of Ukraine for 2025' No. 4059-IX dated 19.11.2024 and the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine 'On Determining the Procedure for Payment of Pensions to Certain Categories of Persons in 2025 during the Period of Martial Law' No. 1 dated 03.01.2025 No. 1, does not comply with the principles of the priority of human rights and the rule of law, namely the principles of legal certainty, fairness, proportionality and legitimate expectations as components of the latter, and therefore with the provisions of part two of Article 3, part one of Article 8 of the Constitution of Ukraine.

Key words: social security, restriction of human and civil rights and freedom, pension, pension provision, the procedure of paying pension, changes in the procedure for paying pensions, court decision, martial war, social legislation.

Постановка проблеми. Право на пенсійне забезпечення є складовою проголошеного у ст. 46 Конституції України права громадян на соціальний захист, гарантії якого закріплені в частині другій цієї статті [1]. Пенсійне забезпечення є важливою складовою соціальної політики держави, рівень якого є яскравим показником належного соціального захисту однієї з найбільш вразливих категорій населення, до яких належать отримувачі пенсій.

Будь-які зміни у правовому регулюванні розміру або порядку виплати пенсій є відчутними для кожного пенсіонера, для якого пенсія є основним джерелом існування. Зазначені зміни не повинні погіршувати правове становище осіб, які отримують пенсію і потребують соціального захисту. Тому обмеження права на пенсійне забезпечення має бути завжди обґрунтованим і відповідати визначеним критеріям. У зв'язку з цим потребують юридичного аналізу зміни у порядку виплати пенсій, що відбулися на підставі ст. 46 Закону України «Про Державний бюджет України на 2025 рік» від 19.11.2024 № 4059-IX (далі – Закон № 4059-IX) [2] та постанови Кабінету Міністрів України «Про визначення порядку виплати пенсій деяким категоріям осіб у 2025 році у період воєнного стану» від 03.01.2025 № 1 (далі – постанова № 1) [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання пенсійного забезпечення досліджуються у наукових працях вітчизняних учених: К.В. Бориченко, С.М. Синчук, Б.І. Сташків, О.В. Тищенко, М.М. Шумила та ін. Розглядаючи актуальні теоретичні та практичні питання правового регулювання пенсійного забезпечення, науковці ще не висловлювали авторських позицій щодо змін, які відбулися у порядку виплати пенсій деяким категоріям осіб, на підставі норм Закону № 4059-IX та постанови № 1.

Метою статті є аналіз змін у правовому регулюванні порядку виплати пенсій деяким категоріям осіб у 2025 році в умовах воєнного стану з точки зору відповідності зазначених змін Конституції України.

Виклад основного матеріалу. Статтею 46 Закону України «Про Державний бюджет України на 2025 рік» від 19.11.2024 № 4059-IX встановлено, що у 2025 році у період дії воєнного стану пенсії, призначені (перераховані) відповідно до Митного кодексу України, законів України «Про державну службу», «Про прокуратуру», «Про статус народного депутата України», «Про Національний банк України», «Про Кабінет Міністрів України», «Про дипломатичну службу», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про судову експертизу», «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали вна-

слідок Чорнобильської катастрофи», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», Постанови Верховної Ради України від 13 жовтня 1995 року № 379/95-ВР «Про затвердження Положення про помічника-консультанта народного депутата України» (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, пенсії за особливі заслуги перед Україною, індексації та інших доплат до пенсії, встановлених законодавством), розмір яких (пенсійної виплати) перевищує десять прожиткових мінімумів, установлених для осіб, які втратили працездатність, виплачуються із застосуванням до суми перевищення коефіцієнтів у розмірах і порядку, визначених Кабінетом Міністрів України.

Постановою Кабінету Міністрів України «Про визначення порядку виплати пенсій деяким категоріям осіб у 2025 році у період воєнного стану» від 03.01.2025 № 1 передбачено застосування коефіцієнтів до відповідних сум перевищення. Цією постановою Уряд визначив розміри і порядок застосування обмежувальних коефіцієнтів до спеціальних пенсій. Передбачається, що пенсії (пенсійної виплати) призначені (перераховані) відповідно до зазначених вище законодавчих актів і Постанови Верховної Ради України, розмір яких перевищує 10 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність, виплачуються із застосуванням коефіцієнтів до відповідних сум перевищення:

до частини пенсії (пенсійної виплати), що перевищує 10 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність, та не перевищує 11 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність, 0,5;

до частини пенсії (пенсійної виплати), що перевищує 11 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність, та не перевищує 13 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність, 0,4;

до частини пенсії (пенсійної виплати), що перевищує 13 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність, та не перевищує 17 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність, 0,3;

до частини пенсії (пенсійної виплати), що перевищує 17 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність, та не перевищує 21 розмір прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність, 0,2;

до частини пенсії (пенсійної виплати), що перевищує 21 розмір прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність, 0,1.

Зазначені коефіцієнти не застосовуються до пенсій осіб, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації, а також до пенсій в разі втрати годувальника, призначених членам сім'ї загиблих (померлих, зниклих безвісти) таких осіб.

Таким чином, на підставі Закону України № 4059-IX і постанови № 1 відбулося обмеження права деяких категорій осіб на пенсійне забезпечення, що виявилось у зменшенні розміру отримуваної пенсії. Таке обмеження здійснено в умовах воєнного стану і розраховано на 2025 рік.

Для здійснення правового аналізу зазначених змін необхідно, насамперед, звернутися до норм Конституції України щодо можливості обмеження прав і свобод. Конституційним підґрунтям обмеження певних прав людини і громадянина в умовах воєнного стану є положення ст. 64 Конституції України. Згідно з частиною другою цієї статті в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть

встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції.

Відповідно до частини першої ст. 20 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року №389-VIII правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану визначаються відповідно до Конституції України та цього Закону [4].

У частині другій цієї статті міститься посилання на частину другу ст. 64 Конституції України, в якій закріплено перелік статей, за якими не можуть бути обмежені права і свободи людини і громадянина в умовах воєнного стану.

В указі Президента України про введення воєнного стану відповідно до пункту 5 частини першої ст. 6 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» зазначається «вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються у зв'язку з введенням воєнного стану із зазначенням строку дії цих обмежень, а також тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [4].

Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року №64/2022 [5], затвердженим Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року №2102-IX [6], передбачено, що «у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30–34, 38, 39, 41–44, 53 Конституції України...».

Відсутність статті 46 Конституції України у переліку статей у ст. 3 Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року №64/2022 здавалось би дає підстави про порушення питання про неконституційність статті 46 Закону України «Про Державний бюджет України на 2025 рік» від 19.11.2024 № 4059-IX та постанови Кабінету Міністрів України «Про визначення порядку виплати пенсій деяким категоріям осіб у 2025 році у період воєнного стану» від 03.01.2025 № 1.

Проте у цьому випадку необхідно враховувати положення частини другої ст. 8 Конституції України, згідно з якою Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

Отже, що стосується можливості обмеження права на соціальний захист в умовах воєнного стану, то враховуючи вищу юридичну силу Основного Закону, варто керуватися не ст. 3 Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року №64/2022, а положеннями частини другої ст. 64 Конституції України, в якій ст. 46 не згадується, а також положеннями Закону України «Про правовий режим воєнного стану», в частині другій ст. 20 якого міститься посилання на частину другу ст. 64 Конституції України.

Виходячи з вище викладеного, право на соціальний захист, проголошене ст. 46 Конституції України, може бути обмежене в умовах воєнного стану відповідно до положень частини другої ст. 64 Конституції України, частини другої ст. 20 Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

Водночас запроваджені Законом № 4059-IX і постановою № 1 обмеження права на пенсійне забезпечення деяких категорій осіб у 2025 році у період воєнного стану потребують правової оцінки з точки зору конституційних принципів пріоритету прав людини і верховенства права, проголошених статтями 3 і 8 Основного Закону.

Принцип пріоритету прав людини впливає зі змісту частини другої ст. 3 Конституції України, відповідно до якої утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

У Рішенні Конституційного Суду України від 9 липня 2007 р. № 6-рп/2007 вказується, що утверджуючи і забезпечуючи права і свободи громадян, держава окремими законами України встановила певні соціальні пільги, компенсації і гарантії, що є складовою конституційного права на соціальний захист і юридичними засобами здійснення цього права. Невиконання державою своїх соціальних зобов'язань щодо окремих осіб ставить громадян у нерівні умови, підриває принцип довіри особи до держави, що закономірно призводить до порушення принципів соціальної, правової держави [7].

Отже, нормами законів, перерахованих у ст. 46 Закону № 4059-IX, п. 1 постанови №1, держава гарантує відповідним категоріям громадян виплату пенсій у визначених цими законами розмірах. Зменшення розміру пенсій, яке відбулося на підставі Закону № 4059-IX, п. 1 постанови №1, свідчить про невиконання державою своїх соціальних зобов'язань щодо деяких категорій осіб.

Частиною першою ст. 8 Конституції України передбачається, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права.

За висновками Конституційного Суду України, викладеними у Рішенні у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 92, пункту 6 розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України (справа про постійне користування земельними ділянками) від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005, елементами верховенства права є принципи рівності і справедливості, правової визначеності, ясності і недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі [8].

Тлумачення змісту принципу правової визначеності надане у Рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу восьмого пункту 5 частини першої статті 11 Закону України «Про міліцію» від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010, відповідно до якого «обмеження основних прав людини та громадянина і втілення цих обмежень на практиці допустиме лише за умови забезпечення передбачуваності застосування правових норм, встановлюваних такими обмеженнями. Тобто обмеження будь-якого права повинне базуватися на критеріях, які дадуть змогу особі відокремлювати правомірну поведінку від протиправної, передбачати юридичні наслідки своєї поведінки» [9].

Таким чином, існує необхідність проаналізувати обмеження права на пенсійне забезпечення, запроваджені Законом № 4059-IX і постановою № 1, на предмет відповідності їх умовам і критеріям обмеження прав і свобод, визначених Конституцією України, рішеннями Конституційного Суду України, Європейського суду з прав людини.

У частині другій ст. 64 Конституції України передбачається тільки одна умова правомірності можливих окремих обмежень прав і свобод в умовах воєнного або надзвичайного стану – зазначення строку дії цих обмежень. При цьому не вказується жоден із критеріїв таких обмежень.

На критерії обмеження прав людини звертається увага у Рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини першої статті 13 Закону України «Про психіатричну допомогу» (справа про судовий контроль

за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу») від 1 червня 2016 року № 2-рп/2016. Відповідно до абзацу третього підп. 2.1 п. 2 мотивувальної частини цього Рішення «обмеження щодо реалізації конституційних прав і свобод не можуть бути свавільними та несправедливими, вони мають встановлюватися виключно Конституцією і законами України, переслідуючи легітимну мету, бути обумовленими суспільною необхідністю досягнення цієї мети, пропорційними та обґрунтованими, у разі обмеження конституційного права або свободи законодавець зобов'язаний запровадити таке правове регулювання, яке дасть можливість оптимально досягти легітимної мети з мінімальним втручанням у реалізацію цього права або свободи і не порушувати сутнісний зміст такого права» [10].

В абзаці першому п. 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 1 червня 2016 року № 2-рп/2016 зазначається, що «держава, виконуючи свій головний обов'язок – утвердження і забезпечення прав і свобод людини (частина друга статті 3 Конституції України) – повинна не тільки утримуватися від порушень чи непропорційних обмежень прав і свобод людини, але й вживати належних заходів для забезпечення можливості їх повної реалізації кожним, хто перебуває під її юрисдикцією. З цією метою законодавець та інші органи публічної влади мають забезпечувати ефективне правове регулювання, яке відповідає конституційним нормам і принципам, та створювати механізми, необхідні для задоволення потреб та інтересів людини» [10].

В абзаці третьому підпункту 2.2 пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням правління Пенсійного фонду України щодо офіційного тлумачення положень статті 1, частин першої, другої, третьої статті 95, частини другої статті 96, пунктів 2, 3, 6 статті 116, частини другої статті 124, частини першої статті 129 Конституції України, пункту 5 частини першої статті 4 Бюджетного кодексу України, пункту 2 частини першої статті 9 Кодексу адміністративного судочинства України в системному зв'язку з окремими положеннями Конституції України від 25 січня 2012 року №3-рп/2012 [11] вказується, що одним із елементів верховенства права є принцип пропорційності, який у сфері соціального захисту означає, зокрема, що заходи, передбачені в нормативно-правових актах, повинні спрямовуватися на досягнення легітимної мети та мають бути співмірними з нею.

Відповідно до статті 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права. Проте попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які вона вважає за необхідне, щоб здійснювати контроль за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів.

Право на пенсію підпадає під сферу дії статті 1 Протоколу першого до Конвенції, якщо за національним законодавством особа має обґрунтоване право на отримання виплат в рамках національної системи соціального захисту та якщо відповідні умови дотримано, органи влади не можуть відмовити у таких виплатах доти, доки виплати передбачено законодавством.

Юридичну природу пенсій потрібно розглядати не тільки з позицій права власності, але й з точки зору принципу захисту «законних очікувань» (reasonable expectations) та принципу правової визначеності (legal certainty), що є невід'ємними елементами принципу верховенства права.

Так, у справі «Суханов та Ільченко проти України» (заяви № 68385/10 та № 71378/10) ЄСПЛ вказав, що якщо суть вимоги особи пов'язана з майновим правом, особа, якій воно надане, може вважатися такою, що має «законне сподівання», якщо для такого права у національному законодавстві існує достатнє підґрунтя: наприклад, коли є чинний Закон, який передбачає таке право, або є усталена практика національних судів, якою підтверджується його існування (пункт 35).

У справі «Кечко проти України» (заява № 63134/00) ЄСПЛ наголосив, що коли соціальна чи інша подібна виплата закріплена законом, вона має виплачуватися на основі чітких і об'єктивних критеріїв, і якщо людина очевидно підходить під ці критерії – це породжує у такої людини виправдане очікування в розумінні статті 1 Першого протоколу.

Таким чином, запровадження понижуючих коефіцієнтів при нарахуванні пенсій (пенсійних виплат), розмір яких перевищує десять прожиткових мінімумів, установлених для осіб, які втратили працездатність, є недостатньо обґрунтованим з точки зору дотримання принципів справедливості, правової визначеності та пропорційності як елементів верховенства права, та характеризується відсутністю: 1) чітких і об'єктивних критеріїв обмеження права на пенсійне забезпечення; 2) легітимної мети; 3) співмірності з нею встановлення таких коефіцієнтів.

Висновки. Право на соціальний захист, проголошене ст. 46 Конституції України, може бути обмежене в умовах воєнного стану, виходячи з положень частини другої ст. 64 Конституції України, частини другої ст. 20 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», а не ст. 3 Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року №64/2022.

Водночас обмеження права на пенсійне забезпечення, запроваджені Законом № 4059-IX і постановою № 1, а саме

застосування вирівнювальних коефіцієнтів до сум пенсій, які перевищують 23 610 гривень, повинні відповідати умовам і критеріям обмеження прав і свобод, визначених Конституцією України, рішеннями Конституційного Суду України, Європейського суду з прав людини.

Відсутність чітких і об'єктивних критеріїв обмеження права на пенсійне забезпечення, що відбулося на підставі положень статті 46 Закону України № 4059-IX і постанови Кабінету Міністрів України №1, є підставою для висновку про порушення принципу правової визначеності як елементу принципу верховенства права.

Легітимною метою застосування вирівнювальних коефіцієнтів до сум пенсій, які перевищують 23 610 гривень, не можна визнавати «невдоволення в суспільстві» та «дотримання справедливого балансу інтересів отримувачів пенсій», а, навпаки, є підстави вважати запроваджені обмеження дискримінаційними. Варто також враховувати те, що більшість отримувачів пенсій, про які йдеться, вже зверталися до суду до захистом своїх прав, і розмір пенсій, який обмежено зазначеними актами, був визначений за рішенням суду.

Отже, що стосується сутності обмеження права на пенсійне забезпечення, запровадженого статтею 46 Закону України «Про Державний бюджет України на 2025 рік» від 19.11.2024 № 4059-IX та постановою Кабінету Міністрів України «Про визначення порядку виплати пенсій деяким категоріям осіб у 2025 році у період воєнного стану» від 03.01.2025 № 1, то, на нашу думку, воно не відповідає принципам пріоритету прав людини та верховенства права, а саме принципам правової визначеності, справедливості, пропорційності та законних очікувань як складових останнього, а саме положенням частини другої статті 3, частини першої статті 8 Конституції України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про Державний бюджет України на 2025 рік» від 19.11.2024 № 4059-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text>
3. Про визначення порядку виплати пенсій деяким категоріям осіб у 2025 році у період воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 03.01.2025 № 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1-2025-%D0%BF#Text>
4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року №389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.
5. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
6. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні: Закон України від 24 лютого 2022 року №2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>
7. Рішення Конституційного Суду України від 9 липня 2007 р. № 6-пн/2007 у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 29, 36, частини другої статті 56, частини другої статті 62, частини першої статті 66, пунктів 7, 9, 12, 13, 14, 23, 29, 30, 39, 41, 43, 44, 45, 46 статті 71, статей 98, 101, 103, 111 Закону України «Про Державний бюджет України на 2007 рік» (справа про соціальні гарантії громадян). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0a6p710-07#Text>
8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 92, пункту 6 розділу Х «Перехідні положення» Земельного кодексу України (справа про постійне користування земельними ділянками) від 22 вересня 2005 року № 5-пн/2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-05#Text>
9. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу восьмого пункту 5 частини першої статті 11 Закону України «Про міліцію» від 29 червня 2010 року № 17-пн/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-10#Text>
10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини першої статті 13 Закону України «Про психіатричну допомогу» (справа про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу) від 1 червня 2016 року № 2-пн/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-16#Text>
11. Рішення Конституційного Суду України від 25 січня 2012 року №3-пн/2012 у справі за конституційним поданням правління Пенсійного фонду України щодо офіційного тлумачення положень статті 1, частин першої, другої, третьої статті 95, частини другої статті 96, пунктів 2, 3, 6 статті 116, частини другої статті 124, частини першої статті 129 Конституції України, пункту 5 частини першої статті 4 Бюджетного кодексу України, пункту 2 частини першої статті 9 Кодексу адміністративного судочинства України в системному зв'язку з окремими положеннями Конституції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-12#Text>